

Journal of Operations Management
Vol. 5, No. 19, Autumn 2025

Cash Flow Management and Corporate Tax Planning

<https://doi.org/10.82372/jom.2025.1206202>

Abbas Zeidabadi ¹

Hojatollah Atashi Golestani ²

Extended Abstract

Introduction

Taxes are a motivating factor in many corporate decisions (Mukhtardin et al., 2024). Aggressive corporate tax planning is an attempt at legal measures to circumvent or minimize tax payments (Anyamikubuo, 2019). Aggressive tax policy not only includes strategies aimed at minimizing a business's tax liability but also considers the cash flow implications on the business, determining when it is more beneficial for a business entity to settle its tax liability without incurring any penalties (Fabian et al., 2022).

Given the importance of sufficient liquidity in different economic conditions and the necessity of enhancing companies' financial flexibility, managers must identify the scope of their authority and powers in controlling cash and examine the factors affecting cash management (Keyghobadi & Hooshangi, 2019). Debt payment, including tax debt, flexibility, and the company's financial performance, are regulated by the company's ability to generate positive cash flows from operating, investing, and financing activities (Odeh & Ezi, 2021).

Evidence from recent research indicates that managerial actions taken to reduce corporate tax cash outflows through aggressive managerial activities are becoming a common and increasing feature in the tax discussions of many countries worldwide (Wu & Li, 2021). Therefore, this study aims to evaluate the relationship between cash flow management and the extent of corporate tax planning activities.

Literature Review

¹ Master student of Accounting, Department of Accounting, Sab. C., Islamic Azad University, Sabzevar, Iran.

² Corresponding Author : Assistance Prof., Department of Accounting, Sab. C., Islamic Azad University, Sabzevar, Iran. Golestani88@iaau.ac.ir

Managers view tax avoidance as part of tax management, which is the company's right to adjust costs. However, they must also consider their responsibility towards national development. Adhering to a company's tax responsibilities enhances its reputation and long-term business sustainability (Vira et al., 2023). According to Jensen and Murphy (1990), agency theory can be used to justify the positive correlation between cash flow management and corporate tax avoidance (Fabian et al., 2022). Generally, there are two perspectives on empirical research regarding tax avoidance activities: The first perspective is that managers engage in tax avoidance activities to reduce the company's tax obligations and save cash. Therefore, from investors' perspective, tax avoidance increases company value. The second perspective relates to the agency problem, where tax avoidance is used as a tool for managers to seize opportunities and divert interests (managerial opportunism theory). This ultimately leads to a decrease in cash flow and company value (Lalbar et al., 2023). It can also lead to costs such as fines or legal expenses, which may not always be apparent and can affect the company's reputation (Humila et al., 2023).

Research Methodology

This research is applied in terms of its objective. To collect research data, the Rhavard-e Novin software was used. Also, to test the hypotheses and finally analyze the data, Excel software and Eviews statistical software were used. The research hypotheses are as follows:

Hypothesis 1: There is a significant relationship between cash flows from operating activities and corporate tax planning.

Hypothesis 2: There is a significant relationship between cash flows from financing activities and corporate tax planning.

Hypothesis 3: There is a significant relationship between cash flows from investing activities and corporate tax planning.

To test the research hypotheses, the following multiple regression model was used:

$$\text{Tax } P_{it} = \beta_0 + \beta_1 \text{OAT}_{it} + \beta_2 \text{FAT}_{it} + \beta_3 \text{IAT}_{it} + \beta_4 \text{ROA}_{it} + \beta_5 \text{SIZE}_{it} + \beta_6 \text{LEVERAGE}_{it} + \beta_7 \text{AGE}_{it} + \beta_8 \text{FeCEO}_{it} + \beta_9 \text{Cash holdings}_{it} + \varepsilon_{it}$$

All companies accepted into the Tehran Stock Exchange constitute the statistical population of this research. For sample selection, using the systematic elimination sampling method, data from 136 companies from 2017 to 2021 were extracted.

Results

The estimated coefficient of the variables operating cash flow, net cash flow from financing activities, and net cash flow from investing activities indicates a significant relationship between operating cash flow and tax planning at the 0.05 error level. Therefore, all three research hypotheses are confirmed. Other results show that the control variables of financial leverage and company age have a positive relationship with tax planning. Furthermore, the CEO's financial expertise and cash holding ratio have a negative relationship with tax planning.

Discussion and Conclusion

Tax payments are considered one of the driving forces behind corporate decision-making behavior. This is because cash is the lifeblood of any business and is vital for the smooth operation of its daily activities. Studies document mixed findings regarding the impact of tax planning on operating cash flow (Odeh & Ezi, 2021). Based on the findings of the first hypothesis, companies with high operating cash flow also reported a higher tax-to-profit ratio. Operating cash flow is essentially the cash a company generates through its business activities. It is also an indicator of whether a company can generate enough cash flow to sustain and grow its operations or if it needs to seek external financing. In situations of operating cash flow shortages, managers try to reduce its effects by reducing other expenses, such as tax payments, and thus engage in tax planning to reduce tax payments. The results of this hypothesis are consistent with the findings of Fabian et al. (2022) and Wang et al. (2019) and differ from the findings of Odeh & Ezi (2021).

Cash flow from investing activities includes the acquisition and disposal of long-term assets. According to agency theory, management of cash flow from investing activities can influence tax planning. The results of the third hypothesis are consistent with the findings of Odeh & Ezi (2021) and Fabian et al. (2022).

Based on descriptive statistics, on average and by median, most of the sample companies have had lower tax rates than the overall tax rate of 22.5% for companies listed on the Tehran Stock Exchange. This indicates that company managers have generally engaged in tax planning to reduce tax payments. Furthermore, considering the financial expertise variable of the CEO, managers with financial expertise have made greater efforts toward tax avoidance. In this regard, it can be suggested that selecting managers with financial expertise for companies can reduce their effective tax rates further than the current situation.

Conflict of Interest

The authors of this article declared no conflict of interest regarding the authorship or publication of this article.

Keywords: operating activities, financing activities, investing activities, tax planning, cash flow.

فصلنامه مدیریت عملیات

سال پنجم، شماره ۱۹، پاییز ۱۴۰۴

مدیریت جریان‌های نقدی و برنامه‌ریزی مالیاتی شرکت‌ها

doi: <https://doi.org/10.82372/jom.2025.1206202>

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۱/۰۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۱۸

عباس زیدآبادی^۱

حجت اله آتشی گلستانی^۲

چکیده:

کنترل هزینه مالیات و اجتناب از پرداخت مالیات نیازمند برنامه‌ریزی مدیران شرکت‌ها جهت انجام فعالیت‌ها به گونه‌ای است که در چارچوب قوانین جریان نقدی خروجی از شرکت کمتر گردد. زیرا، وجه نقد منبع مهم و حیاتی هر واحد اقتصادی است و در اتخاذ بسیاری از تصمیمات مالی، حائز اهمیت است. هدف اصلی این تحقیق بررسی تأثیر مدیریت جریان نقدی بر برنامه‌ریزی مالیاتی شرکت‌ها است. به این منظور اطلاعات ۱۳۷ شرکت از شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی بازه زمانی ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۱ بررسی گردید. اطلاعات مالی مورد نیاز با مراجعه به صورت‌های مالی و نرم‌افزار ره‌آورد نوین استخراج و با روش رگرسیون آزمون فرضیه‌ها انجام شده است. یافته‌های تحقیق نشان داد که جریان‌های نقدی حاصل از فعالیت‌های عملیاتی، جریان‌های نقدی حاصل از فعالیت‌های تأمین مالی و جریان‌های نقدی حاصل از فعالیت‌های سرمایه‌گذاری با برنامه‌ریزی مالیاتی شرکت‌ها رابطه مثبت و معناداری دارند. بنابراین، مدیریت جریان نقدی شرکت بر رفتار جسورانه مالیاتی مدیران موثر است. نتایج بیانگر این است که در زمان‌هایی که مدیران نقدینگی بیشتری در دسترس دارند، توجه کمتری به اجتناب مالیاتی به عنوان مزیتی برای عملیات داشته‌اند.

واژگان کلیدی:

فعالیت‌های عملیاتی، فعالیت‌های تأمین مالی، فعالیت‌های سرمایه‌گذاری، برنامه‌ریزی مالیاتی، جریان وجوه نقد.

^۱ کارشناسی ارشد، گروه حسابداری، واحد سبزوار، دانشگاه آزاد اسلامی، سبزوار، ایران

^۲ نویسنده مسئول: استادیار، گروه حسابداری، واحد سبزوار، دانشگاه آزاد اسلامی، سبزوار، ایران golestani88@iaua.ac.ir

۱- مقدمه

مالیات‌ها عامل برانگیزاننده‌ای در بسیاری از تصمیمات شرکت‌ها هستند. شرکت‌ها با هزینه‌های مالیاتی مواجه می‌شوند که سود خالص آنها را کاهش می‌دهد (مختارالدین^۱ و همکاران، ۲۰۲۴). برنامه‌ریزی مالیاتی جسورانه شرکت‌ها تلاشی برای اقدامات قانونی برای دور زدن یا به حداقل رساندن پرداخت مالیات است (آنیامیکوبو^۲، ۲۰۱۹). با این حال، زمانی که این امر از طریق برخی از روش‌های غیرقانونی به دست می‌آید، به عنوان یک فریب یا تقلب و در نتیجه مجرمانه تلقی می‌شود. سیاست مالیاتی جسورانه نه تنها شامل استراتژی‌هایی با هدف به حداقل رساندن بدهی مالیاتی یک کسب و کار است، بلکه به پیامد جریان نقدی روی کسب و کار نیز توجه می‌کند که چه زمانی برای یک واحد تجاری سودمندتر است که بدهی مالیاتی خود را تسویه کند و متحمل هیچ مجازاتی نشود (فابیان^۳ و همکاران، ۲۰۲۲).

وجه نقد از با اهمیت‌ترین دارایی‌ها در واحد تجاری است و باید به مدیریت آن پرداخت (بادآور نهندی^۴ و همکاران، ۲۰۲۲). صورت جریان‌های نقدی، جریان‌های نقدی ورودی و خروجی شرکت را به روشی متفاوت از ترازنامه و صورت سود و زیان تعیین می‌کند (أده و اِده^۵، ۲۰۲۱). جریان‌های نقدی در بسیاری از تصمیمات مالی، الگوهای ارزش گذاری اوراق بهادار، روش‌های ارزیابی طرح‌های سرمایه‌گذاری و ... نقشی مهم ایفا می‌نمایند. با توجه به اهمیت وجود نقدینگی کافی در شرایط متفاوت اقتصادی و ضرورت ارتقا توان انعطاف‌پذیری مالی شرکت‌ها، لازم است مدیران حوزه اختیارات و حیطه اقتدار خود در زمینه کنترل وجوه نقد را مورد شناسایی قرار داده و مجموعه عوامل مؤثر بر مدیریت وجه نقد را مورد بررسی قرار دهند (کیقبادی^۶ و هوشنگی، ۲۰۱۹). پرداخت

¹ Mukhtaruddin

² Uniamkogbo

³ Fabian

⁴ Badavar Nahandi

⁵ Udeh & Eze

⁶ Keyghabadi

بدهی شامل بدهی مالیاتی، انعطاف‌پذیری و عملکرد مالی شرکت بر روی توانایی شرکت برای ایجاد جریان‌های نقدی مثبت از فعالیت‌های عملیاتی، سرمایه‌گذاری و تأمین مالی تنظیم می‌شود (اده و اذ، ۲۰۲۱).

شواهد تحقیقات اخیر نشان می‌دهد که اقدامات مدیریتی صورت گرفته برای کاهش جریان نقدی خروجی مالیات شرکت‌ها از طریق فعالیت‌های جسورانه مدیران در حال تبدیل شدن به یک ویژگی معمول و فزاینده در مباحث مالیاتی بسیاری از کشورهای جهان است (وو و لی^۱، ۲۰۲۱). لذا این پژوهش در صدد ارزیابی ارتباط بین مدیریت جریان نقدی و میزان فعالیت‌های برنامه‌ریزی مالیاتی شرکت‌ها است.

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

مالیات منبع درآمد دولت است. مالیات بر درآمد شرکت‌ها، هزینه‌های غیراختیاری هستند که توسط دولت بر تمام شرکت‌های سودآور تحمیل می‌شود (اده و اذ، ۲۰۲۱). منافع دولت که به دنبال جمع‌آوری مالیات قابل توجه و پایدار است، با منافع شرکت‌هایی که به دنبال کاهش مالیات به منظور افزایش سود و در نتیجه بهبود رفاه سهامداران هستند، متفاوت است (مختارالدین و همکاران، ۲۰۲۴). با توجه به سیاست‌های اقتصادی کشور در خصوص درآمدهای مالیاتی، موضوع برنامه‌ریزی شرکت‌ها برای اجتناب از پرداخت مالیات اهمیت روز افزونی یافته است.

عمل اجتناب قانونی از پرداخت مالیات با رعایت قوانین مالیاتی، به عنوان اجتناب مالیاتی شناخته می‌شود. با بهره‌گیری از خلأهای موجود در قانون مالیات، این فعالیت برای کاهش بار مالیاتی کلی انجام می‌شود (مختارالدین و همکاران، ۲۰۲۴). ادبیات چندین روش مورد استفاده توسط افراد و شرکت‌ها برای بهره‌برداری از خلأهای موجود در قوانین مالیاتی را مستند می‌کنند. استیگلitz^۲ (۱۹۸۵) سه اصل اساسی را که در رابطه با اجتناب از مالیات بر درآمد اعمال می‌شود، بیان می‌کند: توانایی به تعویق انداختن

^۱ VU & LE

^۲ Stiglitz

مالیات، آربیتراژ مالیاتی بین افرادی که با گروه‌های مالیاتی متفاوتی روبه‌رو هستند یا فردی که با نرخ مالیات نهایی متفاوت در زمان‌های مختلف مواجه است و آربیتراژ مالیاتی در بین جریان‌های درآمدی که با روش‌های مالیاتی متفاوت روبه‌رو هستند. سیکا^۱ (۲۰۱۰) استفاده از قیمت‌گذاری انتقالی، برنامه‌های حق امتیاز، پناهگاه‌های مالیاتی خارج از سرزمین اصلی و معاملات ساختار یافته را به‌عنوان روش‌های اجتناب از مالیات توسط شرکت‌ها شناسایی کرد (اده و اذ، ۲۰۲۱).

مدیران، اجتناب مالیاتی را به‌عنوان بخشی از مدیریت مالیاتی می‌دانند که این حق شرکت برای تنظیم هزینه‌ها است. با این حال، آن‌ها باید مسئولیت خود را در قبال توسعه ملی نیز در نظر بگیرند. پیروی از مسئولیت‌های مالیاتی یک شرکت، شهرت و تداوم تجاری بلندمدت آن را بهبود می‌بخشد (ویرا^۲ و همکاران، ۲۰۲۳)، اما شیوه‌های اجتناب مالیاتی یک معضل ایجاد می‌کند (مختارالدین و همکاران، ۲۰۲۴).

طبق نظر جنسن و مورفی (۱۹۹۰)، نظریه نمایندگی می‌تواند برای توجیه همبستگی مثبت بین مدیریت جریان نقدی و اجتناب مالیاتی شرکت استفاده شود. ارتباط بین مدیریت جریان نقدی و پوشش مالیاتی باید انگیزه جذابی برای موفقیت شرکت ایجاد کند (فابیان و همکاران، ۲۰۲۲). مدیران که کارگزاران سهامداران هستند، برای به حداکثر رساندن بازده سهامداران به کار گرفته می‌شوند. بنابراین، برای به حداکثر رساندن ثروت سهامداران، آن‌ها باید هزینه‌های عملیاتی خود را کاهش دهند. یکی از این راه‌ها برای کاهش هزینه‌های عملیاتی، پرداختن به اجتناب مالیاتی برای کاهش بدهی مالیاتی آنهاست. اما برای کاهش بار مالیاتی بنگاه‌ها، اجتناب مالیاتی باید در چارچوب قانونی انجام شود. دلیل اصلی مشارکت مدیران سازمان‌ها در پوشش مالیاتی به‌دلیل مزایایی است که از افزایش بازده‌های پس از مالیات به‌دست می‌آورند (فابیان و همکاران، ۲۰۲۲).

¹ Sikka

² Vieira

به طور کلی دو دیدگاه پیرامون تحقیقات تجربی در مورد فعالیت‌های اجتناب از پرداخت مالیات وجود دارد: دیدگاه نخست این است که مدیران با هدف کاهش تعهدات مالی شرکت و صرفه‌جویی وجه نقد، فعالیت‌های اجتناب از پرداخت مالیات را انجام می‌دهند. بنابراین، از منظر سرمایه‌گذاران، اجتناب از پرداخت مالیات افزایش‌دهنده ارزش شرکت است و مدیران برای به کار بستن چنین فعالیت‌هایی باید تشویق شوند و پاداش بگیرند. مثالی از این دیدگاه از فعالیت‌های اجتناب از پرداخت مالیات، تحقیق فیلیپس (۲۰۰۳) است که بیان کرد پاداش دادن به مدیران واحدهای تجاری بر مبنای سود پس از مالیات، کاهش دهنده نرخ مؤثر مالیاتی شرکت‌هاست. دیدگاه دوم به مسأله نمایندگی مربوط می‌شود که در این حالت، اجتناب از پرداخت مالیات به‌عنوان ابزار ایجاد سپر برای فرصت‌طلبی و انحراف منافع توسط مدیران است (نظریه فرصت‌طلبی مدیریتی) (لعل‌بار^۱ و همکاران، ۲۰۲۳). زیرا فرض می‌شود مدیریت می‌خواهد پاداش مالی بالایی از شرکت دریافت کند (آمه^۲ و همکاران، ۲۰۲۲). بر اساس تئوری نمایندگی چنین استدلال می‌شود که ماهیت پیچیده و مبهم اجتناب مالیاتی، مدیران را قادر می‌سازد تا از استراتژی‌های اجتناب مالیاتی به‌عنوان ابزاری برای فرصت‌طلبی و کسب منفعت شخصی خود استفاده نموده که در نهایت، کاهش جریان نقدی و ارزش شرکت را به‌دنبال خواهد داشت (لعل‌بار و همکاران، ۲۰۲۳). همچنین می‌تواند منجر به هزینه‌هایی مانند جریمه یا هزینه‌های قانونی شود که ممکن است همیشه مشهود نباشد و بر شهرت شرکت تأثیر گذارد (حمیلا^۳ و همکاران، ۲۰۲۳). علاوه بر این، هزینه‌ی به کارگیری مشاوران مالیاتی و ضرورت سیستم‌های اطلاعاتی برای انجام برنامه‌ریزی مالیاتی نیز وجود دارد (فیل‌سرای^۴ و ایوبی، ۲۰۲۳). از دیگر پیامدهای نامطلوب اجتناب مالیاتی می‌توان به کاهش شفافیت اطلاعات مالی، افزایش احتمال مدیریت سود و افزایش هزینه سرمایه اشاره کرد (لعل‌بار و همکاران،

^۱ Lalbar

^۲ Amah

^۳ Hamilah

^۴ Filsaraei

۲۰۲۳). بازار سرمایه عموماً نمی‌تواند بین اجتناب مالیاتی (به‌عنوان یک راه‌کار قانونی کاهش مالیات) و فرار مالیاتی (یک روش غیرقانونی نپرداختن مالیات که منجر به تعقیب قضائی نیز خواهد شد) تمایز قائل شود و نرخ هزینه سرمایه را برای شرکت‌هایی که اجتناب مالیاتی انجام می‌دهند، بالاتر در نظر می‌گیرد (فیل‌سرای و ایوبی، ۲۰۲۳).

حلیم و نووانتی^۱ (۲۰۲۵) به بررسی تأثیر مالکیت مدیریتی، جریان نقدی عملیاتی و رشد فروش بر اجتناب از مالیات شرکت‌ها از سال ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۲ می‌پردازد. یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که مالکیت مدیریتی، جریان نقدی عملیاتی و رشد فروش تأثیر مثبت جزئی بر اجتناب از مالیات دارند. این یافته‌ها با نظریه نمایندگی سازگار است، که معتقد است اقدامات شرکت، از جمله سیاست‌های مالیاتی، می‌تواند تحت تأثیر مالکیت مدیریتی قرار گیرد. یافته‌ها همچنین نشان می‌دهد که ملاحظات مالی، مانند در دسترس بودن جریان نقدی و رشد فروش، محرک‌های مهمی برای اجتناب از مالیات هستند.

مختارالدین و همکاران (۲۰۲۴) دریافتند که مولفه‌های محیطی، اجتماعی، حاکمیتی شرکت‌های بورس اوراق بهادار مالزی تا حدی تأثیر مثبت و معنی‌داری بر اجتناب مالیاتی دارد. کیفیت حسابرسی بر اجتناب مالیاتی اثر مثبت اما معنی‌دار نداشت و ریسک شرکت اثر منفی اما معنی‌دار بر اجتناب مالیاتی نداشت.

تحقیق پاراسواتی^۲ و همکاران (۲۰۲۴) با روش آزمایش تجربی تأثیر سودآوری، اندازه شرکت و اهرم بر اجتناب مالیاتی را بررسی نمودند. نمونه‌های مورد آزمایش در این تحقیق، محتوای زیربخش املاک و مستغلات فهرست شده در بورس اوراق بهادار اندونزی برای دوره ۲۰۱۹ تا ۲۰۲۱ بودند. بر اساس نتایج خرده‌آزمون، مشخص شد که سودآوری و بدهی به‌طور معنی‌داری تأثیر مثبتی بر اجتناب مالیاتی دارند و اندازه شرکت تأثیری بر اجتناب مالیاتی ندارد.

^۱ Halim & Novianty

^۲ Paraswati

حميله^۱ و همکاران (۲۰۲۳) در تحقیقی با عنوان تأثیر نسبت عملکرد مالی و حاکمیت شرکتی خوب بر اجتناب مالیاتی با جبران زیان مالی به‌عنوان متغیر تعدیل‌کننده، نسبت‌های عملکرد مالی مانند سودآوری، اهرم، و اندازه شرکت در کنار مکانیسم‌های حاکمیت شرکتی خوب، مانند کمیته حسابرسی و هیئت‌مدیره، را بر اجتناب مالیاتی بررسی کردند. طی یک دوره چهار ساله (۲۰۱۷-۲۰۲۱)، از شرکت‌های تولیدی بورس اوراق بهادار اندونزی نمونه انتخاب شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که اجتناب مالیاتی تحت‌تأثیر سودآوری است، در حالی که اجتناب مالیاتی تحت‌تأثیر اندازه شرکت، اهرم، جبران زیان مالی، هیئت‌مدیره و کمیته حسابرسی قرار نمی‌گیرد.

فابیان و فانگ (۲۰۲۲)، پژوهشی با عنوان «تأثیر مدیریت جریان نقدی بر برنامه‌ریزی مالیاتی شرکت‌های غیر مالی در نیجریه» انجام دادند. یافته‌های این مطالعه به‌طور کلی نشان می‌دهد که جریان‌های نقدی حاصل از فعالیت‌های عملیاتی، فعالیت‌های تأمین مالی و فعالیت‌های سرمایه‌گذاری تأثیر مثبت و معناداری بر برنامه‌ریزی مالیاتی شرکت‌ها دارند.

أده و اذ (۲۰۲۱) در مطالعه‌ای تأثیر اجتناب از مالیات شرکتی را بر عملکرد جریان نقدی عملیاتی شرکت‌های تولیدی در نیجریه بررسی کردند. نتایج تجربی اثر مثبت غیر معنادار نرخ مؤثر مالیات بر جریان‌های نقدی عملیاتی را نشان داد. اما اثر مثبت قابل توجهی بر جریان‌های نقدی سرمایه‌گذاری دارد. بر این اساس، این مطالعه توصیه می‌کند که برای کاهش اقدامات مدیریت سود توسط مدیران، سهامداران باید اطمینان حاصل کنند که پس‌اندازهای مالیاتی برای تصمیم‌گیری‌های سرمایه‌گذاری در شرکت‌ها، به کار گرفته می‌شود.

در تحقیق سرپینگه (۲۰۲۰) در مورد تأثیر اندازه و سودآوری شرکت بر اجتناب مالیاتی با اهرم به‌عنوان متغیر مداخله‌گر، اندازه شرکت و اهرم‌ها بر تلاش‌های اجتناب

^۱ Hamilah

مالیاتی تأثیر منفی می‌گذارند و سودآوری مستقیماً بر اجتناب مالیاتی تأثیر نمی‌گذارد (پاراسواتی و همکاران، ۲۰۲۴).

خونگ و همکاران^۱ (۲۰۱۹) مطالعه‌ای را با عنوان «آیا اجتناب مالیاتی شرکت‌ها نگهداری وجه نقد را توضیح می‌دهد؟ نمونه شامل ۱۲۵ شرکت غیرمالی است که از سال ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۶ در بورس اوراق بهادار شهر هوشی مین و بورس هانوی فهرست شده‌اند. نتایج نشان داد که نرخ مؤثر مالیاتی فعلی، نرخ مؤثر مالیاتی نقدی و تفاوت‌های مالیاتی دفتری همگی رابطه مثبت معناداری با نگهداری وجه نقد شرکت داشتند.

امیرام، بائر و فرانک (۲۰۱۹) دریافتند که اجتناب از مالیات شرکتی، جریان‌های نقدی عملیاتی شرکت را افزایش می‌دهد، اما به دلیل مالیات بر سود سهام، جریان‌های نقدی در دسترس صاحبان سهام را افزایش نمی‌دهد (اده و اذ، ۲۰۲۱).

وانگ و همکاران (۲۰۱۹)، پژوهشی با عنوان جریان نقدی عملیاتی، مدیریت سود و برنامه‌ریزی مالیاتی انجام داد. یافته‌های آنها نشان داد زمانی که جریان نقدی عملیاتی خالص قبل از مالیات منفی باشد، برنامه‌ریزی مالیاتی کاهش می‌یابد. در حالی که، اگر جریان نقدی عملیاتی خالص قبل از مالیات مثبت باشد، برنامه‌ریزی مالیاتی افزایش می‌یابد. همچنین، نشان دادند مادامی که شرکت‌ها به‌منظور دستیابی به سود اقلام تعهدی بالا و جریان نقدی خالص بالا، اقدام به مدیریت سود کنند، برنامه‌ریزی مالیاتی آنها افزایش می‌یابد (پاراسواتی و همکاران، ۲۰۲۴).

سالاوو و اولولاد (۲۰۱۸) شواهدی را نشان دادند که نشان می‌دهد شرکت‌های بورسی در بلندمدت اقدامات اجتناب از مالیات را انجام می‌دهند. بنابراین بسیاری از شرکت‌ها به دلیل طرح‌های برنامه‌ریزی مالیاتی کارآمد، سودآوری بالایی را در طول سال‌ها حفظ کرده‌اند (اده و اذ، ۲۰۲۱).

¹ Khuong, Ha, Minh & Thu

آرمسترانگ و همکاران (۲۰۱۵) دریافتند که استقلال هیئت مدیره و تخصص مالی هیئت‌مدیره وقتی که سطوح فرار مالیاتی پایین است با فرار مالیاتی رابطه منفی دارند (پایدارمنش^۱ و همکاران، ۲۰۲۲).

هارینگتون و اسمیت^۲ (۲۰۱۲) مشاهده نمودند که اجتناب مالیاتی در شرکت‌هایی که اهرم مالی بالاتری دارند نسبت به شرکت‌هایی که اهرم مالی پایین‌تری دارند، بیشتر است (دودکانلوی میلان^۳ و صدیقی، ۲۰۲۲).

مدنی خانقاه^۴ و مکرم (۲۰۲۴) ارتباط بین عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی و اجتناب مالیاتی با تأکید بر هزینه‌های نمایندگی را بررسی نمودند. در این پژوهش، عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی متغیر مستقل، اجتناب مالیاتی متغیر وابسته و هزینه‌های نمایندگی متغیر تعدیلی در نظر گرفته شده‌اند؛ همچنین متغیرهای کنترلی اهرم مالی، عمر شرکت، رشد دارایی‌ها، نقدینگی، نسبت دارایی‌های ثابت در نظر گرفته شده‌اند. نتایج نشان داد بین عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی و اجتناب مالیاتی رابطه منفی معنادار وجود دارد. همچنین هزینه‌های نمایندگی رابطه منفی بین عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی و اجتناب مالیاتی را تشدید می‌کند.

فیل‌سرایی و ایوبی (۲۰۲۳) بیان می‌کنند که هدف اصلی پژوهش آنان، بررسی ارتباط اجتناب مالیاتی و ارزش جریان‌ات نقد مازاد با بررسی نقش تعدیلی نااطمینانی سیاست اقتصادی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد بین اجتناب مالیاتی و ارزش جریان‌ات نقد مازاد رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. فعالیت‌های اجتناب مالیاتی می‌تواند ارزش جریان‌ات نقد مازاد را برای شرکت‌ها افزایش دهد. یافته‌های پژوهش نشان داد نااطمینانی سیاست اقتصادی رابطه بین اجتناب مالیاتی و ارزش جریان‌ات نقد مازاد را افزایش می‌دهد. در

¹ Paidarmanesh

² Harrington & Smith

³ Dudkanluy Milan

⁴ Madani Khanghah

سال‌هایی که عدم اطمینان سیاست اقتصادی وجود دارد، فعالیت‌های اجتناب مالیاتی شرکت بیشتر و لذا ارزش جریان‌ات نقد مازاد نیز بالاتر می‌رود.

لعل‌بار و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهشی عوامل مؤثر بر اجتناب مالیاتی با استفاده از رویکرد فرا ترکیب (متاسنتر) را واکاوی نمودند. به این منظور، در سال ۱۴۰۱ با رویکرد کیفی و ابزار فرا ترکیب، به ارزیابی و تحلیل نظام‌مند نتایج و یافته‌های پژوهش‌های پیشین پرداخته و در مجموع ۱۷۰ مقاله استخراج و مورد بررسی قرار دادند که پس از تجزیه و تحلیل مولفه‌های مورد نظر ۵۲ مقاله نهایی گردید. یافته‌های این پژوهش منجر به شناسایی ابعاد دوگانه در قالب ۳۰ متغیر شامل عوامل درون سازمانی و برون سازمانی شد. در انتها با استفاده از روش کمی آن‌روپی شانون، بر اساس رویکرد تحلیل محتوا به تعیین ضرایب اثر اجزای شناسایی شده در پژوهش‌های نهایی شده، پرداخته شد. براساس یافته‌ها مهم‌ترین شاخصه‌های مؤثر بر اجتناب از پرداخت مالیات شرکت‌ها، تمرکز مالکیت، درصد سود تقسیمی و شهرت مالیاتی می‌باشند. عواملی نظیر عدم کارایی سرمایه‌گذاری نیروی کار، مسئولیت اجتماعی و اندازه مؤسسه حسابرسی پایین‌ترین رتبه را به خود اختصاص داده‌اند. تاکنون توجه به این موضوعات و تکرارپذیری آنها کمتر بوده است.

پایدارمنش و همکاران (۲۰۲۲) بیان می‌نمایند که مطابق با نتایج تحقیق، شرکت‌های دارای محدودیت مالی اقدام به فرار مالیاتی نمی‌نمایند و بالعکس شرکت‌های با درآمدهای بسیار زیاد و حاشیه سود ناخالص بالا اقدام به فرار مالیاتی می‌نمایند.

اخلاقی‌یزدی‌نژاد و شمس‌الدینی^۱ (۲۰۲۳) بررسی فرضیه‌ها را با نمونه‌ای از شرکت‌ها طی دوره ۱۰ ساله از ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۰ آزمون نمودند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند سیاست‌های تهاجمی مالیاتی منجر به افزایش نقدینگی می‌شود. همچنین، بی-ثباتی اقتصادی و محیطی تأثیر تشدیدکننده بر رابطه مثبت بین سیاست‌های تهاجمی مالیاتی و نقدینگی اضافی دارد.

^۱ Akhlaghi Yazdinejad & Shamsoddini

نجفی^۱ و همکاران (۲۰۲۳) تحقیقی با عنوان شناسایی عوامل موثر بر اعتبار درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها مبتنی بر اجرای عملیات طرح جامع مالیاتی با روش مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته انجام دادند. عوامل اصلی موثر بر اعتبار درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها، عبارت است از: عوامل مالی و حسابداری، عوامل حسابرسی، عوامل محیطی، عوامل فنی و سیستمی و عوامل خاص شرکت که در غالب ۷۰ تم فرعی و ۳۰ مفهوم شناسایی گردید و سازمان امور مالیاتی می‌تواند برای ارزیابی اعتبار درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها، به نحو مناسب این عوامل را مورد توجه قرار دهد.

یافته‌های پژوهش دودکانلوی میلان و صدیقی (۲۰۲۲) نشان داد که میزان بدهی بر اجتناب مالیاتی تأثیر مثبت و معناداری دارد. همچنین جریان نقد آزاد بر اجتناب مالیاتی تأثیری ندارد. علاوه بر این نتایج نشان داد که مالکیت نهادی به‌عنوان متغیر تعدیلگر رابطه بدهی با اجتناب مالیاتی و همچنین رابطه جریان نقد آزاد با اجتناب مالیاتی را تعدیل نمی‌کند.

فرضیه‌ها:

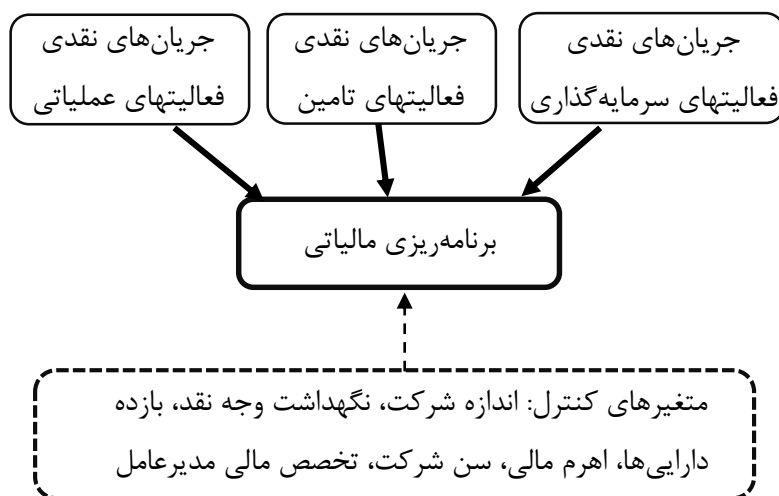
فرضیه اول: بین جریان‌های نقدی حاصل از فعالیت‌های عملیاتی و برنامه‌ریزی مالیاتی شرکت‌ها رابطه معنادار وجود دارد.

فرضیه دوم: بین جریان‌های نقدی حاصل از فعالیت‌های تأمین مالی و برنامه‌ریزی مالیاتی شرکت‌ها رابطه معنادار وجود دارد.

فرضیه سوم: بین جریان‌های نقدی حاصل از فعالیت‌های سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی مالیاتی شرکت‌ها رابطه معنادار وجود دارد.

با توجه به فرضیه‌های ارائه شده، مدل مفهومی پژوهش حاضر به صورت شکل ۱ خواهد بود:

^۱ Najafi

شکل (۱): مدل مفهومی پژوهش

۳- روش‌شناسی تحقیق

این پژوهش از حیث هدف از جمله پژوهش‌های کاربردی است. جهت جمع‌آوری داده‌های تحقیق از نرم‌افزار ره‌آورد نوین استفاده شد. همچنین جهت آزمون فرضیه‌ها و در نهایت تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار اکسل و نرم‌افزار آماری ایویوز استفاده گردید. متغیرهای پژوهش در قالب مستقل، وابسته و کنترلی به شرح زیر است:

متغیر وابسته: برنامه‌ریزی مالیاتی (Tax Planing): برای اندازه‌گیری این متغیر به پیروی از پژوهش فابیان و همکاران (۲۰۲۰)، از نرخ مؤثر مالیاتی استفاده می‌شود که به صورت نسبت هزینه مالیات بر درآمد به سود قبل از کسر مالیات محاسبه می‌شود. متغیرهای مستقل: متغیرهای مستقل این پژوهش خالص جریان‌های نقدی فعالیت‌های عملیاتی، فعالیت‌های تأمین مالی و فعالیت‌های سرمایه‌گذاری می‌باشند که از صورت جریان نقدی استخراج شده است.

جریان‌های نقدی حاصل از فعالیت‌های عملیاتی (OAT): برای اندازه‌گیری این متغیر خالص جریان نقدی حاصل از فعالیت‌های عملیاتی استفاده می‌شود. برای حذف اثر مقیاس این عدد تقسیم بر جمع دارایی‌های شرکت شده‌است.

جریان‌های نقدی حاصل از فعالیت‌های تأمین مالی (FAT): برای اندازه‌گیری این متغیر خالص جریان نقدی حاصل از فعالیت‌های تأمین مالی تقسیم بر جمع دارایی‌های شرکت شده‌است.

جریان‌های نقدی حاصل از فعالیت‌های سرمایه‌گذاری (IAT): برای اندازه‌گیری این متغیر خالص جریان نقدی حاصل از فعالیت‌های سرمایه‌گذاری تقسیم بر جمع دارایی‌های شرکت شده‌است.

متغیرهای کنترلی:

اندازه شرکت (Firm size): لگاریتم طبیعی کل دارایی‌های شرکت می‌باشد؛ نگهداشت وجه نقد (Cash holdings): برای سنجش این متغیر از نسبت وجه نقد به ارزش دفتری دارایی‌های شرکت استفاده شده‌است؛

بازده دارایی‌ها (ROA): برابر با نسبت سود خالص به کل دارایی‌ها است؛

اهرم مالی (Leverage): برابر با نسبت بدهی‌ها به دارایی‌های شرکت می‌باشد؛

سن شرکت (Firm age): تفاوت سال تأسیس شرکت و سال پژوهش؛

تخصص مالی مدیرعامل شرکت (FeCEO): اگر مدیرعامل تخصص مالی داشته باشد یک در غیر این صورت صفر در نظر گرفته می‌شود.

به‌منظور آزمون فرضیه‌های پژوهش از مدل رگرسیون چندگانه زیر استفاده شده‌است:

$$\text{Tax } P_{it} = \beta_0 + \beta_1 \text{OAT}_{it} + \beta_2 \text{FAT}_{it} + \beta_3 \text{IAT}_{it} + \beta_4 \text{ROA}_{it} + \beta_5 \text{SIZE}_{it} + \beta_6 \text{LEVERAGE}_{it} + \beta_7 \text{AGE}_{it} + \beta_8 \text{FeCEO}_{it} + \beta_9 \text{Cash holdings}_{it} + \varepsilon_{it}$$

جامعه و نمونه ی آماری

کلیه شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، جامعه آماری این پژوهش را تشکیل می دهند. برای انتخاب نمونه از روش نمونه گیری حذف سیستماتیک استفاده می شود، در این پژوهش شرکت هایی که دارای ویژگی های زیر بودند به عنوان نمونه انتخاب شده است:

۱. از سال ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۱ در بورس حضور داشته باشند.
 ۲. شرکت های مورد نظر جزء بانک ها و واسطه گری مالی، لیزینگ و سایر شرکت های سرمایه گذاری نباشد.
 ۳. به منظور قابل مقایسه بودن اطلاعات، سال مالی شرکت ها منتهی به ۲۹ اسفند ماه باشد.
 ۴. داده ها و اطلاعات کامل باشد.
- با توجه به شرایط بالا، حجم نمونه آماری ۱۳۶ شرکت می باشد.

۴- یافته های پژوهش

در جدول یک و دو آمار توصیفی متغیرها ارائه شده است. این ارقام دید کلی از متغیرهای تحقیق را در اختیار می گذارد. همان طور که از میانگین متغیر برنامه ریزی مالیاتی مشاهده می شود به طور میانگین شرکت های نمونه نه و نیم درصد سود قبل از مالیات، را به عنوان هزینه مالیات منظور نموده اند.

جدول ۱. آمار توصیفی تخصص مالی مدیرعامل (مأخذ: محاسبات پژوهش)

متغیر	تعداد	درصد
مدیر عامل دارای تخصص مالی	۱۶۷	۲۴/۶٪
مدیر عامل فاقد تخصص مالی	۵۱۳	۷۵/۴٪

جدول ۲. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش (مأخذ: محاسبات پژوهش)

متغیر	میانگین	میان	بیشترین	کمترین	انحراف معیار	چولگی	کشدگی
برنامه‌ریزی مالیاتی	۰/۰۹۵	۰/۱۰۰	۰/۳۴۰	۰/۰۰۰	۰/۰۷۶	۰/۱۹۵	۱/۹۵۸
جریان نقدی حاصل از فعالیت های عملیاتی	۰/۱۳۲	۰/۰۹۹	۰/۷۲۷	۰/۳۹۹	۰/۱۵۷	۰/۴۳۸	۴/۰۹۵
جریان نقدی حاصل از فعالیت های تأمین مالی	۰/۰۳۵	۰/۰۱۲	۵/۹۸۴	-۳/۰۰۶	۰/۲۹۰	۱۲/۳۲۰	۲۸/۹۸۶
جریان نقدی حاصل از فعالیت های سرمایه‌گذاری	-۰/۰۴۸	-۰/۰۲۵	۰/۶۴۹	-۰/۵۴۹	۰/۱۰۵	۰/۴۹۴	۱۰/۰۲۶
اندازه شرکت	۱۵/۳۶۹	۱/۹۹۰	۲۱/۳۳۰	۱/۳۶۰	۱/۷۰۰	۰/۸۳۹	۴/۰۷۰
اهرم مالی شرکت	۰/۵۰۹	۰/۵۱۰	۰/۹۹۰	۰/۰۱۰	۰/۲۱۰	۰/۱۰۷	۲/۴۰۴
بازده دارایی شرکت	۰/۱۶۵	۰/۱۴۰	۰/۶۸۰	-۰/۶۱۰	۰/۱۸۰	-۰/۱۰۲	۴/۱۹۵
نگهداشت وجه نقد	۰/۰۵۱	۰/۰۴۰	۰/۳۶۰	۰/۰۰۰	۰/۰۵۳	۱/۹۲۴	۷/۶۶۱
سن شرکت	۲۳/۱۳۲	۲/۰۰۰	۵۴/۰۰۰	۹/۰۰۰	۹/۰۴۳	۱/۳۸۸	۴/۶۳۳

قبل از برازش رگرسیون لازم است تا نوع آزمون مناسب از طریق آزمون‌های لیمر و هاسمن مشخص شود. نتایج این آزمون‌ها در ادامه آمده است.

جدول ۳. نتایج آزمون F لیمر (مأخذ: محاسبات پژوهش)

مدل پژوهش	نوع آزمون	نوع مدل	P-Value	درجه آزادی	مقدار آماره
مدل اول	آزمون F لیمر	پانل	۰/۰۰۰	۱۳۵/۵۳۵	F= ۳/۶۵۸

با توجه به شکل جدول فوق، چون Prob کوچکتر از ۰/۰۵ است، بنابراین با توجه به آزمون لیمر، مدل داده ها پانل است حال باید آزمون هاسمن را انجام داد.

جدول ۴. نتایج آزمون هاسمن (مأخذ: محاسبات پژوهش)

مدل پژوهش	نوع آزمون	نوع مدل	P-Value	درجه آزادی	مقدار آماره
مدل یک	آزمون هاسمن	اثرات ثابت	۰/۰۲۱	۹	$19\chi^2_2 = 380$

طبق نتایج حاصل از آزمون هاسمن برای مدل پژوهش، با توجه به این که در سطح اطمینان ۵ درصد ارزش احتمال کمتر از ۰/۰۵ است لذا نشان می دهد که روش اثرات تصادفی ناسازگار است و بایستی از روش اثرات ثابت استفاده شود. سپس مدل رگرسیون برازش گردید. آزمون فرضیات زیربنایی انجام و در جداول ۵ و ۶ ارائه شده است.

جدول ۱. نتایج آزمون ناهمسان واریانس مدل پژوهش (مأخذ: محاسبات پژوهش)

به روش پاگان – کوک و ویسبرگ			
مدل پژوهش	آماره	احتمال آماره	نتیجه
مدل یک	۱۵/۴۲	۰/۰۰۰	ناهمسان واریانس

با توجه به اینکه P-Value مندرج در جدول (۵) مدل کمتر از سطح معنی داری ۵٪ است، مدل دارای ناهمسان واریانس می باشند برای رفع این مشکل از روش حداقل مربعات تعمیم یافته (GLS) استفاده می شود.

جدول ۲. نتایج آزمون ولدريج مدل پژوهش (مأخذ: محاسبات پژوهش)

Xtserial			
مدل پژوهش	آماره	احتمال آماره	نتیجه
مدل یک	۱۲/۸۱۱	۰/۰۳۱	خودهمبستگی در مدل پژوهش

با توجه به اینکه مقدار احتمال مندرج در جدول برای مدل کمتر از سطح معنی دار ۵٪ است، مدل دارای خودهمبستگی می‌باشد و برای رفع آن از فرآیند خودرگرسیون مرتبه اول $AR(1)$ استفاده می‌شود.

یکی دیگر از فروض مدل کلاسیک رگرسیون خطی آن است که هم‌خطی مرکب بین متغیرهای توضیحی موجود در مدل وجود ندارد. در این پژوهش برای بررسی وجود هم‌خطی بین متغیرهای مدل از آماره‌ی عامل تورم واریانس "VIF" و تلرانس استفاده شده‌است. میزان عامل تورم واریانس در کلیه‌ی موارد کمتر از ۵ و میزان تلرانس نزدیک به یک است. بنابراین می‌توان دریافت که مشکل هم‌خطی چندگانه تهدیدی جدی برای مدل محسوب نمی‌شود.

پس از تعیین موارد فوق برازش مجدد اجرا گردید که نتایج آن در جدول (۷) ارائه شده‌است.

مقدار آماره‌ی دوربین واتسون $2/204$ بین $1/5$ و $2/5$ می‌باشد که نشان‌دهنده مناسب بودن استقلال خطاهای مدل پژوهش می‌باشد.

جدول ۳. خلاصه نتایج آماری آزمون فرضیه‌های پژوهش

نتایج	سطح معناداری	آماره t	انحراف معیار	ضرایب	
	۰/۰۲۲	۲/۲۹۶	۰/۰۲۳	۰/۰۵۴	C (عرض از مبدأ)
تأیید فرضیه اول	۰/۰۰۰	۳/۸۲۱	۰/۰۰۴	۰/۰۱۶	جریان نقدی حاصل از فعالیت‌های عملیاتی
تأیید فرضیه دوم	۰/۰۰۰	۶/۷۴۷	۰/۰۰۴	۰/۰۳۱	جریان نقدی حاصل از فعالیت‌های تأمین مالی
تأیید فرضیه سوم	۰/۰۱۷	۲/۳۹۴	۰/۰۰۶	۰/۰۱۵	جریان نقدی حاصل از فعالیت‌های سرمایه‌گذاری
	۰/۱۲۶	۱/۵۳۲	۰/۰۰۶	۰/۰۰۹	بازده دارایی شرکت
	۰/۰۶۳	۱/۸۶۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۴	اندازه شرکت
	۰/۰۰۰	۴/۹۲۹	۰/۰۰۶	۰/۰۳۰	اهرم مالی شرکت
	۰/۰۳۲	-۲/۱۴۵	۰/۰۰۰	۰/۰۰۲	سن شرکت
	۰/۰۰۰	-۸/۲۰۸	۰/۰۰۱	-۰/۰۱۲	تخصص مالی مدیرعامل

نگهداشت وجه نقد	-۰/۰۳۱	۰/۰۱۰	-۲/۹۳۲	۰/۰۰۳
AR (1)	-۰/۰۷۴	۰/۰۱۶	-۴/۴۷۱	۰/۰۰۰
آماره F فیشر (سطح معنی داری)	۵۷/۶۰۷ (۰/۰۰۰)	آماره دوربین واتسن	۲/۲۰۴	
ضریب تعیین شده	۰/۹۵۴	ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۹۳۷	

ضریب برآوردی متغیر جریان نقدی حاصل از فعالیت‌های عملیاتی جدول بالا نشان دهنده‌ی رابطه‌ی معنادار میان جریان نقدی حاصل از فعالیت‌های عملیاتی و برنامه‌ریزی مالیاتی در سطح خطای ۰/۰۵ است. بنابراین فرضیه‌ی اول پژوهش تأیید می‌شود. ضریب برآوردی متغیر خالص جریان نقدی حاصل از فعالیت‌های تأمین مالی جدول هفت نشان دهنده‌ی رابطه‌ی معنادار میان جریان نقدی فعالیت‌های تأمین مالی و برنامه‌ریزی مالیاتی و لذا فرضیه‌ی دوم پژوهش تأیید می‌شود. ضریب برآوردی متغیر خالص جریان نقدی حاصل از فعالیت‌های سرمایه‌گذاری نشان‌دهنده‌ی ارتباط معنادار بین جریان نقدی حاصل از فعالیت‌های سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی مالیاتی است. بنابراین، فرضیه‌ی سوم پژوهش نیز تأیید می‌شود.

سایر نتایج نشان می‌دهد که متغیرهای کنترلی اهرم مالی و سن شرکت رابطه مثبت با برنامه‌ریزی مالیاتی دارد. همچنین تخصص مالی مدیرعامل و نسبت نگهداشت وجه نقد رابطه منفی با برنامه‌ریزی مالیاتی دارد.

۵- بحث و نتیجه‌گیری

پرداخت‌های مالیاتی یکی از نیروهای محرک برای رفتار تصمیم‌گیری شرکت در نظر گرفته شده است. زیرا پول نقد خون حیات هر کسب و کاری است و برای عملکرد خوب فعالیت‌های روزانه آن حیاتی است. مطالعات، یافته‌های ترکیبی را در مورد تأثیر برنامه‌ریزی مالیاتی بر جریان نقدی عملیاتی مستند می‌کنند (أده و اِذ، ۲۰۲۱). در فرضیه اول تحقیق حاضر تأثیر جریان نقدی حاصل از فعالیت‌های عملیاتی بر برنامه‌ریزی مالیاتی

شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به مثبت بودن ضریب رگرسیون، شرکت‌هایی که جریان نقدی حاصل از فعالیت‌های عملیاتی بالایی دارند، نسبت هزینه مالیات به سود بالاتری نیز گزارش نمودند. جریان نقد عملیاتی عملاً وجوه نقدی است که شرکت از طریق انجام فعالیت‌های تجاری خود ایجاد می‌کند. همچنین شاخصی است که نشان می‌دهد آیا شرکت قادر است به قدر کافی جریان نقدی برای ادامه و رشد فعالیت خود ایجاد نماید یا باید به دنبال تأمین مالی از بیرون شرکت باشد. در شرایط کمبود جریان نقد عملیاتی مدیران سعی می‌کنند به منظور کاهش اثرات آن اقدام به کاهش سایر هزینه‌ها مانند پرداخت مالیات کنند که به منظور کاهش پرداختی مالیات اقدام به برنامه‌ریزی مالیاتی می‌کنند. نتایج این فرضیه با نتایج پژوهش فابیان و همکاران (۲۰۲۲) و وانگ و همکاران (۲۰۱۹) همسو و با پژوهش آده و اِذ (۲۰۲۱) متفاوت است.

در خصوص رابطه مثبت جریان نقدی عملیاتی با برنامه‌ریزی مالیاتی، با توجه به این که افزایش جریان نقدی عملیاتی می‌تواند نشان‌دهنده‌ی افزایش درآمدهای شرکت باشد، لذا رابطه مثبت بدیهی به نظر می‌رسد. ولی انتظار می‌رود مدیران شرکت‌ها نه فقط در زمان کمبودهای نقدینگی بلکه، در زمان مثبت بودن جریان‌های نقدی عملیاتی هم برنامه‌ریزی مالیاتی داشته باشند. لذا پیشنهاد می‌گردد، تحقیقی برای ارزیابی روند برنامه‌ریزی مالیاتی شرکت‌ها در طول زمان انجام گردد. همچنین در تصمیمات پاداش برای مدیران علاوه بر سود پس از مالیات، برنامه‌ریزی آن‌ها برای کاهش پرداخت‌های مالیات نیز مورد توجه قرار گیرد.

در فرضیه دوم تأثیر جریان نقدی حاصل از فعالیت‌های تأمین مالی بر برنامه‌ریزی مالیاتی شرکت‌های بورس مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به مثبت بودن ضریب نتیجه فرضیه دوم حاکی از این است که جریان نقدی فعالیت‌های تأمین مالی بر برنامه‌ریزی مالیاتی شرکت‌ها تأثیر معنی‌دار و مثبتی دارد. جریان نقدی ناشی از فعالیت‌های تأمین مالی، جریان نقدی رویدادهای مالی است که شامل بدهی، حقوق صاحبان و سود سهام است. نتایج این فرضیه با نتایج پژوهش فابیان و همکاران (۲۰۲۲) همسو می‌باشد.

با توجه به نتایج فرضیه دوم، چنانچه افزایش جریان نقدی تامین مالی از طریق بدهی باشد، اثر هزینه تامین مالی باید باعث کاهش پرداختی مالیات شود، لذا به نظر می‌رسد که مثبت بودن ضریب متغیر، احتمالاً مربوط به افزایش سرمایه نقدی شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران طی دوره تحقیق باشد. بررسی این تحقیق با تفکیک جریان‌های نقد تامین مالی به عناصر آن رفتار مدیران در برنامه‌ریزی مالیاتی را بهتر نشان خواهد داد. در فرضیه سوم تأثیر جریان نقدی حاصل از فعالیت‌های سرمایه‌گذاری بر برنامه‌ریزی مالیاتی مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به مثبت بودن ضریب نتیجه فرضیه سوم حاکی از این است که جریان نقدی حاصل از فعالیت‌های سرمایه‌گذاری بر برنامه‌ریزی مالیاتی شرکت‌ها تأثیر معنی‌دار و مثبتی دارد. جریان نقدی فعالیت‌های سرمایه‌گذاری شامل تحصیل و واگذاری دارایی‌های بلندمدت است. بر اساس نظریه نمایندگی مدیریت جریان نقدی فعالیت‌های سرمایه‌گذاری می‌تواند برنامه‌ریزی مالیاتی را تحت تأثیر قرار دهد. نتایج این فرضیه با نتایج پژوهش فابیان و همکاران (۲۰۲۲) و اُده و اِذ (۲۰۲۱) همسو می‌باشد.

فابیان و همکاران (۲۰۲۲) بیان می‌کنند که نظریه نمایندگی می‌تواند برای توجیه همبستگی مثبت بین مدیریت جریان نقدی و برنامه‌ریزی مالیاتی شرکت استفاده شود. ارتباط بین مدیریت جریان نقدی و سپر مالیاتی باید انگیزه‌ای جذاب برای موفقیت شرکت ایجاد کند، زیرا سپر مالیاتی به مالیات‌دهندگان این توانایی را می‌دهد که مشاغل مالی خود را به گونه‌ای سازمان‌دهی کنند که حداقل پرداختی مالیاتی متحمل شوند. مدیران برای به حداکثر رساندن ثروت سهامداران، باید هزینه‌های عملیاتی خود را کاهش دهند. یکی از این راه‌ها برای کاهش هزینه‌های عملیاتی، پرداختن به برنامه‌ریزی مالیاتی برای کاهش بدهی مالیاتی آنها است. دلیل اصلی مشارکت مدیران شرکت‌ها در برنامه‌ریزی مالیاتی مزایایی -پاداشی- است که از افزایش بازده پس از مالیات به دست می‌آورند. فرصت‌طلبی مدیریتی یا انحراف منابع، شکلی از مشکل نمایندگی است که اجتناب ناپذیر است. در این تحقیق مشاهده گردید که در شرکت‌هایی که جریان‌های نقدی

بیشتری داشتند، پرداخت‌های مالیات نیز بیشتر بوده است (ضرایب مثبت متغیرها). این می‌تواند نشانه‌ای از این موضوع باشد که مدیران برای دریافت پاداش بیشتر به خاطر ایجاد جریان‌های نقدی بالاتر، مجبور به پرداخت مالیات بیشتر شده‌اند. این مساله، نیازمند تحقیق توسط محققان بعدی است. هر چند بر اساس آمار توصیفی، به طور میانگین و بر اساس میانه، بیشتر شرکت‌های نمونه نرخ‌های مالیاتی کمتری از نرخ کلی مالیات بیست و دو و نیم درصد برای شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران داشته‌اند. این نشان می‌دهد که مدیران شرکت‌ها به طور کلی برنامه‌ریزی مالیاتی برای کاهش پرداخت مالیات انجام داده‌اند؛ و با توجه به ضریب متغیر تخصص مالی مدیرعامل، مدیرانی که تخصص مالی داشته‌اند، تلاش بیشتری برای اجتناب مالیاتی انجام داده‌اند. در این راستا، می‌توان پیشنهاد نمود که انتخاب مدیران با تخصص مالی برای شرکت‌ها، می‌تواند نرخ موثر مالیاتی آن‌ها را بیشتر از وضعیت فعلی کاهش دهد. انتظار بر این است که فعالیت‌های برنامه‌ریزی مالیاتی توسط مدیران با تخصص مالی، ارزش شرکت آن‌ها را هم افزایش دهد؛ اما به دلیل وجود سایر متغیرها، نیاز به انجام تحقیق بعدی در این خصوص است.

فهرست منابع

- Akhlaghi-Yazdinejad, E. & Shamsoddini, M. (2023). Examining the effect of aggressive tax policies on excess liquidity, taking into account the role of environmental and economic instability (combined view). *Financial Accounting Research*. 14(4), 83-108. doi: 10.22108/far.2023.138409.1984 (In Persian).
- Amah, N. & Puspitasari, N.A. & Syaifia, A.R. (2022). Determinant of Tax Avoidance: Empirical Study on Indonesia Stock Exchange. *Assets: Jurnal Ilmiah Ilmu Akuntansi, Keuangan Dan Pajak*. 6(1), 39-49. <https://doi.org/10.30741/assets.v6i1.842>
- Badavar-Nahandi, Y. & Abbaszadeh, S. & Shahamifar, E. (2022). The Impact of Strategic Deviance on Corporate Cash Holdings. *Journal of Operations Management*. 6, 119-140. (In Persian)
- Dudkanluy-Milan, J. & Siddiqui, R. (2022). Investigating the Impact of Debt and Free Cash Flows on Tax Avoidance with Emphasis on the

Role of Institutional Ownership. *J Tax Res.* 29 (52) ,131-152. (In Persian)

Fabian, O. & Onuora, J.K.J. & Okolie-Fidelis, O. (2022). Effect of Cash Flow Management on Tax Aggressiveness of Quoted Non-Financial Firms in Nigeria, *World Journal of Finance and Investment Research.* 6 (1).

Filsaraei, M. & ayoubi, M. (2023). Corporate tax avoidance, Uncertainty of economic policy And Value of excess cash flows. *Budget and Finance Strategic Research.* 4(2), 109-147 (In Persian).

Halim, K.I. & Novianty, N. (2025). The Impact of Managerial Ownership, Operating Cash Flow, and Sales Growth on Corporate Tax Avoidance. *GREENOMIKA.* 7(1),20-28.

Hamilah, G. & Budi, S. & Adji, S. (2023). Effect of Financial Performance Ratio and Good Corporate Governance on Tax Avoidance with Fiscal Loss Compensation as Moderating Variable (Manufacturing Companies Listed on Indonesia Stock Exchange Period 2017-2021). *Journal of Economics, Finance and Management Studies.* 6 (10), 4910-4920.

Keyghabadi, A.R. & Houshang, F. (2019). What is the quality of profit on cash holdings with the level of education on the role of institutions. *Financial Accounting and Auditing Research.* 11(43), 177-198 (In Persian).

Khuong, N.V. & Ha, N.T.T. & Minh, M.T.H. & Thu, P.A. (2019). Does corporate tax avoidance explain cash holdings? The case of Vietnam. *Economics and Sociology.* 12(2), 79-93. doi:10.14254/2071-789X.2019/12-2/5

Lalbar, A. & Sanjari-Karahroudi, Z. & Davoudi-Nasr, M. & Sarshar-Tehrani, H. (2023). Analysis of Factors Affecting Tax Avoidance Using Metacynthesis Approach. *Macroeconomics Research Letter.* 17(36), 99-128. doi: 10.22080/iejm.2023.24891.1948 (In Persian)

Madani-Khanghah, D. & Mokarram, E. (2024). The Relationship between Operating Cash Flows Opacity and Tax Avoidance with an Emphasis on Agency Costs in the Capital Market of Iran. *J Tax Res;* <https://doi.org/10.61186/taxjournal.0.73> (In Persian).

Mukhtaruddin-Susanto, H. & Andara, R.N. & Abukosim. (2024). Tax Evoidance Practices in Emerging Capital Market: The Effect of Environment, Social and Governance, Audit Quality and Company Risk. *Revista De Gestão Social E Ambiental*. 18(7), e05730.

Najafi, N. & Mottaghi, A.A. & Mohammadi, A. (2023). Identifying the factors affecting the validity of taxable income declared by companies based on the implementation of comprehensive tax plan operations. *Journal of Operations Management*. 8, 125-155. (In Persian)

Paidarmanesh, N. & Mehrazeen, A. & abbaszadeh, M.R. & Masih-Abadi, A. (2022). Interaction Motivation and Opportunity Action to Plan Tax Evasion and Present A New Model of Corporate Tax Evasion. *Financial Accounting Knowledge*. 9(2), 127-167 (In Persian).

Paraswati, A. & Widia, P.E. (2024). The Influence of Profitability, Company Size, and Leverages on Tax Avoidance. *Jurnal Aplikasi Ekonomi, Akuntansi dan Bisnis*. 6 (1), 120-132.

Udeh, F.N. & Eze, M.N. (2021). EFFECT OF CORPORATE TAX AVOIDANCE ON OPERATING CASH FLOW PERFORMANCE: AN EMPIRICAL STUDY OF MANUFACTURING FIRMS IN NIGERIA, *International Journal of Advanced Academic Research*. 7 (7), 37-54.

Uniamkogbo, E. & Bennee, E. & Adeusi, S. (2019). Corporate governance and tax aggressiveness in Nigeria. *AE-Funai Journal of Accounting*, 4(1), 20-33.

Vieira, F.M. & de-Ávila, L.A.C. & Pereira, I.V. (2023). Relationship Between Tax Compliance and Self-Regulation of the Brazilian Federal Revenue. *Revista De Gestão Social E Ambiental*. 17(1), 01-14.

VU, T.A.T. & LE, V.H. (2021). The effect of tax planning on firm value: A case study in Vietnam. *The Journal of Asian Finance, Economics and Business*. 8(2), 973-979.

Cash Flow Management and Corporate Tax Planning

Abbas Zeidabadi ¹

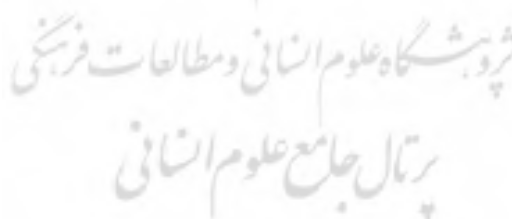
Hojatollah Atashi Golestani ²

Abstract:

Controlling tax costs and avoiding paying taxes requires company managers to plan their activities in such a way that the cash flow outflow from the company is reduced within the framework of the rules. Because cash is an important and vital resource for every economic unit and is important in making many financial decisions. The main objective of this study is to examine the effect of cash flow management on companies' tax planning. For this purpose, information on 137 companies listed on the Tehran Stock Exchange was reviewed during the period from 2018 to 2022. The required financial information was extracted by referring to financial statements and the new Rahavard software and hypothesis testing was performed using the regression method. The research findings showed that cash flows from operating activities, cash flows from financing activities, and cash flows from investment activities have a positive and significant relationship with companies' tax planning. Therefore, company cash flow management is effective on managers' bold tax behavior.

Keywords:

operating activities, financing activities, investing activities, tax planning, cash flow.

¹ Master student of Accounting, Department of Accounting, Sab. C., Islamic Azad University, Sabzevar, Iran.

² Corresponding Author : Assistance Prof., Department of Accounting, Sab. C., Islamic Azad University, Sabzevar, Iran. Golestani88@iau.ac.ir